

H. NURMATOV, N. NORXO'JAYEV

MUSIQA

**Umumiy o'rta ta'lif mакtablarining
2-sinfi uchun darslik**

Qayta ishlangan 12-nashri

**O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi
nashrga tavsiya etgan**

**G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2018**

UO‘K 372.878(075)

KBK 85.31ya 71

N 94

Taqrizchilar:

1. Gulchehra Ualiyeva – Nizomiy nomidagi TDPU huzuridagi TSHXT-XQTMOXM “Amaliy fanlar va maktabdan tashqari ta’lim metodikasi” kafedrasi katta o‘qituvchisi.

2. Ra’no Xudoyorova – Toshkent shahar Sirg‘ali tumanidagi 277-sonli umumta’lim maktabining musiqa madaniyati fani o‘qituvchisi.

3. U. Mirzahmedov – Toshkent viloyati Bo‘stonliq timani 2-umumta’lim maktabining musiqa madaniyati fani o‘qituvchisi.

Respublika maqsadli kitob jamg‘armasi mablag‘lari hisobidan chop etildi.

Nurmatov H., Norxo‘jayev. N.

Musiqa: 2-sinf uchun darslik. Qayta ishlangan 12-nashri. – T.: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018. – 72 b.

1.1.2. Muallifdosh.

UO‘K 372.878(075)

KBK 85.31ya 71

© **H. Nurmatov, N. Norxo‘jayev**

© G‘afur G‘ulom nomidagi
nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018

ISBN 978-9943-5216-1-2

VATANIMIZNI MADH ETAMIZ

O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASINING
DAVLAT MADHIYASI

Abdulla Oripov so'zi Mutal (Mutavakkil) Burhonov musiqasi

Serquyosh, hur o'lкам, elga baxt, najot,
Sen o'zing do'stlarga yo'ldosh, mehribon!
Yashnagay to abad ilm-u fan, ijod,
Shuhrating porlasin toki bor jahon!

N a q a r o t:

Oltin bu vodiylar — jon O'zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug' xalq qudrati jo'sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

Bag'ri keng o'zbekning o'chmas iymoni,
Erkin, yosh avlodlar senga zo'r qanot!
Istiqlol mash'ali, tinchlik posboni,
Haqsevar, ona yurt, mangu bo'l obod!

N a q a r o t:

Oltin bu vodiylar — jon O'zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug' xalq qudrati jo'sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

MUSIQA XONASI

QO‘SHIQ AYTISH QOIDALARI

1. Qo‘sinq aytayotganda qomatni rostlab, erkin turish kerak.
2. Qo‘sinqni mayin, ohista va baqirmsasdan kuylang. So‘zlarni aniq, burro talaffuz qiling.
3. Qo‘sinqdagi urg‘uli bo‘g‘inlarni cho‘zibroq ayting.
4. Nafasni avaylab, misra oxirigacha yet-kazib ishlating.
5. Jamoa bo‘lib qo‘sinq ijro qilinganda o‘rtoqlaringiz bilan birga kuylang.
6. Qo‘sinq kuylayotganda musiqa o‘qituv-chingizning qo‘l harakatlariga qarab ko‘rsatmalarini aniq bajaring.
7. Qo‘sinq aytayotganda avval she‘r maz-munini yaxshi tushunib oling.

Qo'shiq kuylaymiz

VATANJONIM – VATANIM

P. Mo'min she'ri

D. Omonullayeva musiqasi

O'rtacha tez

Music notation in 6/8 time, treble clef, with lyrics in English:

Va - tan - jo - nim – Va - ta - nim, ko' - zim quv- nab
ko'r - ga - nim. Is - tiq - lol - dan
kul - ga - nim, O'z - be - kis - ton – gul - sha - nim!

Vatanjonim – Vatanim,
Ko'zim quvnab ko'rganim.
Istiqloldan kulganim,
O'zbekiston – gulshanim!

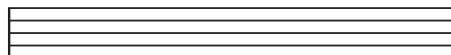
Bahra olib bag'ringdan,
Ulg'ayaman mehiringdan.
Vatanjonim – Vatanim,
O'zbekiston – gulshanim.

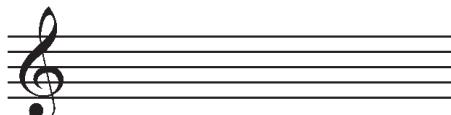
TAKRORLASH

NOTA YO'LI. NOTALARING YOZILISHI VA NOMLANISHI

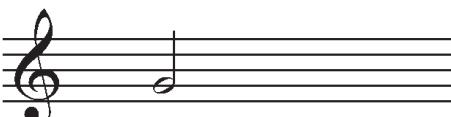
Musiqa tovushlari nota bilan yoziladi. Notalar yoziladigan beshta chiziqqa NOTA YO'LI deyiladi.

Nota yo'lining boshiga SKRIPKA KALITI qo'yiladi.

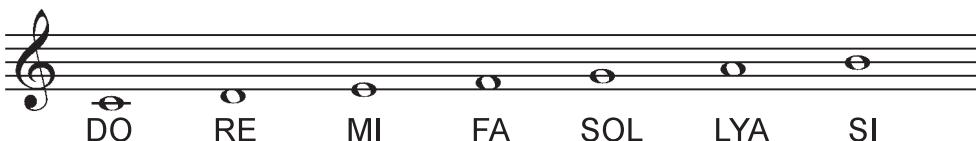

SKRIPKA KALITI sol kaliti ham deyiladi. U nota yo'lining ikkinchi chizig'ini o'rab olganligi uchun shu chiziqqa yoziladigan nota ham SOL NOTASI deb ataladi.

SOL NOTASI

Musiqada yettita nota bo'lib, ular nota yo'lining beshta chizig'iga joylashadi va quyidagicha nomlanadi:

MUSIQA BIZNING HAYOTIMIZDA

Tinglaymiz va musiqa jo'rligida
harakatlar qilamiz

USMONIYA

(Jadal qadam bilan jo'r bo'lish)

O'zbek xalq kuyi

Jadal

TAKRORLASH
QANDAY TOVUSHLARNI BILASIZ ?
Shovqinli tovushlar

Musiqiy tovushlar

Qanday tovushlar shovqinli tovushlar deyiladi?

Qanday tovushlar musiqiy tovushlar deyiladi?

YAKKANAVOZLIK

Bir cholg'uda ijro etilgan kuy **YAKKA-NAVOZLIK** deyiladi.

Yakkanavozlikda musiqa tinglaymiz

QASHQARCHA

Tez

O'zbek xalq kuyi

The musical score consists of four staves of music for a single instrument. The first staff starts with a dynamic marking of *mf*. The second staff begins with a dynamic marking of *f* followed by *(p)*. The third staff ends with a repeat sign and a double bar line. The fourth staff ends with a double bar line.

Qo'shiq kuylaymiz

MAKTABIM

I. Muslim she'ri

Tezroq

O-na ka-bi meh-ri-bon, i-l(i)m, fan-lar- ga ma-kon. Yay-rab o'-qiy-

man har on, qa-d(i)r-do-nim, mak-ta-bim! Sen-da fan-lar xil-ma-xil,

on-gim o'- sar yil-ma - yil. Se-vinch-lar-ga to' -lar dil,

qa- d(i)r- do- nim mak- ta- bim! Mak- ta- bim!

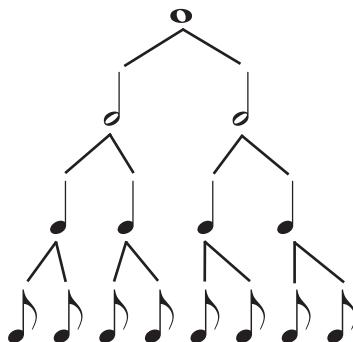
Men dunyoda baxtiyor,
Hech chekmayman
alam-zor,
Vatanim mangu gulzor,
Qadronim maktabim!

A'llo o'qishdir burchim,
Sarf etaman bor kuchim.
Ishlayman xalqim uchun,
Qadronim maktabim!

F. Nazarov musiqasi

NOTALARNING BO'LINISHI

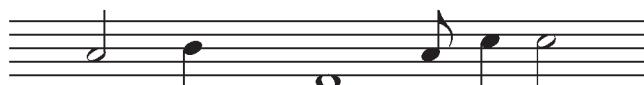
Notalar turli cho'zimda bo'ladi. Ular uzun-qisqaligi bilan bir-biridan farq qiladi.

Butun nota
butun olmaga teng.
Yarim nota
yarim olmaga teng.

Notalar qanday cho'zimda ekanligini
mustaqil aniqlang.

JO'RNAVOZLIK

Ikki cholq'u sozida birgalikda kuy ijro etilishiga
JO'RNAVOZLIK deb aytiladi.

Musiqa tinglaymiz

SANAM UFORISI

O'zbek xalq kuyi

Sho'x

A musical score for 'SANAM UFORISI' in 6/8 time. The notation uses a treble clef and consists of six measures. The first five measures show a repeating pattern of eighth-note pairs. The sixth measure begins with a single eighth note followed by a sixteenth note, a eighth note, and a sixteenth note. The score ends with a single eighth note and a fermata.

Qo'shiq kuylaymiz

QIZALOQ

T. Nazarov she'ri

N. Norxo'jayev musiqasi

Quvnoq

The musical score consists of five staves of music in 2/4 time, treble clef, and a key signature of one flat. The lyrics are written below each staff, alternating between English and Kazakh words.

Yal-yal yo-nar yuz-la-ring, Mis-li lo-la-

qiz-g'al -doq. Yay-rab, yay-rab ku-li-shing Bun-

cha shi-rin, qi-za-loq. Oh, qi-za-loq, qi-za-loq,

Ik-ki ko'-zi ko'z-mun-choq. Qi-liq -la-ring

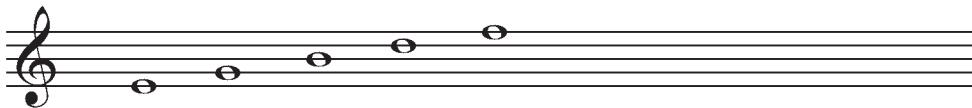
chi-roy - li, Lo'p - pi yuz- li bo'- pa - loq.

NOTA YO'LIDA JOYLAGHGAN NOTALAR

Notalar turlicha yoziladi:

- a) chiziqlar ustida joylashgan notalar;
- b) chiziqlar orasida joylashgan notalar;
- c) chiziqlar ostida va ustida joylashgan notalar;
- d) qo'shimcha chiziqlar ustida joylashgan notalar.

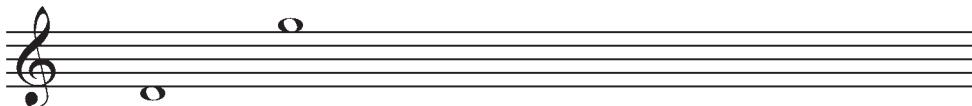
a)

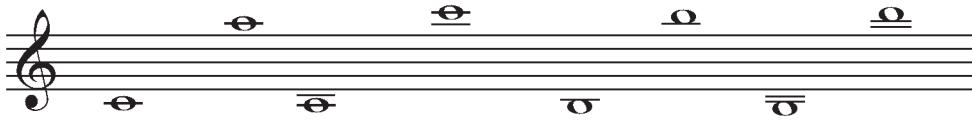
b)

d)

e)

BIZ MUSIQANI SEVAMIZ

Qo'shiq tinglaymiz

OTA-ONALARGA

E. Rahimov she'ri

G'. Qodirov musiqasi

Tezroq

O-nam de-sam ko'-zim-ga
Do-im ta-yanch o'-zim-ga,
Yul-duz o'pgan tog' kelar.

bog'-bon ke-lar, lar.
Yul-duz o'pgan tog' kelar.

nim, of-tob un-ga du-go-na.
Otam bosh-da

pos-bo-nim, Of-tob un-ga ham-xo-na,
ham-xo-na.

Onam desam ko'zimga
Bog'bon kelar, bog' kelar.
Doim tayanch o'zimga,
Yulduz o'pgan tog' kelar.

Toshqinligin soy deyman,
Arzir daryo yon bersa.
Chiroyini oy deyman,
Arzir dunyo tan bersa!

Qo'shiq kuylaymiz

QADIM TURON

P. Mo'min she'ri

O'rtacha tez

The musical score consists of five staves of music for voice. The first four staves are in common time (indicated by a 'C') and the fifth staff is in 2/4 time (indicated by a '2'). The lyrics are written below each staff, corresponding to the notes. The first four staves have a treble clef, while the fifth staff has a bass clef.

Uch, Hu- mo qush, Par- vo- zi xush.
Os- mo nim- da, Ma- ko- nim- da.
Keng Tur - kis- ton, Men-ga ma-kon,
El qa- d(i)r- don, O'z- be- kis- ton.
Qa- dim Tu- ron!

Uch, Humo qush,
Parvozi xush.
Osmonimda,
Makonimda.

N a q a r o t:
Keng Turkiston,
Menga makon.
El qadrdon,
Qadim Turon!

Samosi sof,
Chaqnar oftob.
Bag'ri kengdir,
Do'sti tengdir.

N a q a r o t
Aytay chindan,
Baxtim sendan.
Sen doimo
Bor bo'l, Humo!
N a q a r o t

N. Norxo'jayev musiqasi

BULAR KIMLAR?

SAVOL VA TOPSHIRIQLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasi musiqasini kim yozgan?
2. Madhiyani qay holatda tinglash kerak?
3. Qo‘sishq aytganda qanday qoidalarga rioya qilish kerak?
4. Qanday tovushlarni bilasiz?
5. «Vatanjonim – Vatanim» qo‘sishig‘ining mazmunida nima yoritilgan?
6. Yakkanavozlik deb nimaga aytildi?
7. Jo‘rnavozlik deb nimaga aytildi?
8. Notalarning nomlarini ayting.
9. Notalarning cho‘zimini va bo‘linishini aytib bering.
10. Sizga qanday qo‘sishqlar va kuylar ko‘proq yoqdi?

XONANDALAR ANSAMBLI

Ikki yoki undan ko'proq xonandalarning bir bo'lib kuylashi – xonandalar ANSAMBLI deyiladi.

FARG'ONACHA

O'zbek xalq kuyi

O'rtacha tez

Qo'shiq kuylaymiz

KITOBIM QO'LIMDA

P. Mo'min she'ri

N. Norxo'jayev musiqasi

O'rtacha tez

The musical score consists of five staves of music in common time (indicated by '3/4'). The first four staves are in G clef, and the fifth staff is in F clef. The lyrics are written below each staff. The first three staves are labeled 'O'rtacha tez'. The fourth staff is labeled 'Naqarot' and features a melodic line with a decorative flourish at the end. The fifth staff continues the melody. Measure lines connect the staves.

Kitobim qo'linda,
Ma'nosi ko'nglimda.
A - - - a - - -
V rit
A - - - a - - -

Ki-to-bim qo'-lim-da, q'a-rang-lar, q'a-rang-lar.
O-qi-sam so'z-la-ri ti-lim-da ja-rang-lar,
ja-rang-lar.

Naqarot

Kitobim ajoyib,
Juda ko'p she'ri bor.
Eng yaxshi odoblar
Yozilgan yeri bor —
She'ri bor.

Naqarot:

Kitobim qo'linda,
Ma'nosi ko'nglimda.

NOTALAR CHO'ZIMINING SANOG'INI O'RGANAMIZ

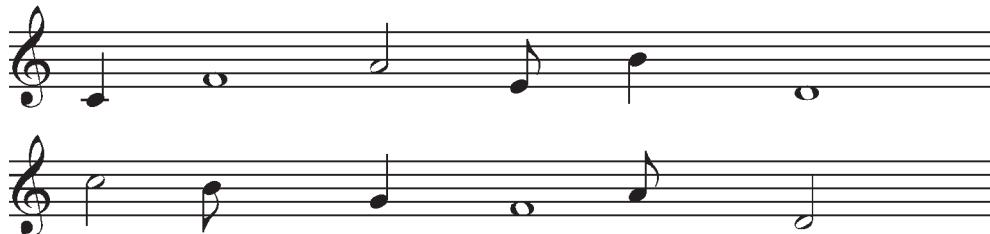
O Butun nota 1 i, 2 i, 3 i, 4 i ga sanaladi.

 Yarim nota 1i , 2 i ga sanaladi.

 Chorak nota 1 i ga sanaladi.

 Nimchorak nota 1 yoki i ga sanaladi.

NOTALAR NOMI VA CHO'ZIMINI O'ZIMIZ ANIQLAYMIZ VA SANAYMIZ

CHOLG'UCHILAR ANSAMBLI

Musiqa tinglaymiz

NORIM-NORIM

O'zbek xalq kuyi

O'rtacha tez

The musical notation is presented in five horizontal staves. Each staff begins with a treble clef and a 'C' key signature. The time signature is '2/4'. The notes are primarily eighth and sixteenth notes, with some quarter notes. The melody consists of a series of eighth and sixteenth note patterns.

Qo'shiq kuylaymiz

YURTIM CHIROYLI

P.Tolib she'ri

N.Norxo'jayev musiqasi

O'rtacha tez

La - la - la - lay - la - la - la - la - lay - la,
lay - la - la - lay - la - lay.

Yur - tim chi - roy - li, Yash - na- gan ba - hor.

Qa - ni yu - ray - lik Bog' - lar chi - roy - li

La-la-la- lay - la la-la-la- lay - la - lay - la-la - la-la lay

Ran-go rang gul - lar Biz - ga in - ti - zor

Qa - ni yu - ray - lik Bog' - lar chi - roy - li

La-la-la- lay - la la-la-la- lay - la - lay - la-la - la-la lay

La-la-la- lay - la la-la-la- lay - la - lay - la-la - la-la lay

TOPSHIRIQ CHOLG'ULARNI FARQLANG

BOLALAR ANSANBLI

Qo'shiq tinglaymiz

YANGI YILIM – YAXSHI YILIM

P.Mo'min she'ri

D.Zokirov musiqasi

Quvnoq, shoshilmay

Xush ke-lib-san, Yan-gi yi-lim, Yil-dan-yil-ga
yax-shi yi-lim, O...
Yan-gi yi-lim. A...
Yan-gi yi-lim...

Qo'shiq kuylaymiz

ARCHA BAYRAMI

A.Rahmat she'ri

Ikrom Akbarov musiqasi

Tez

Sha-mol op-poq qor-lar-ni Qu-vib- qu-vib xo'p yel-di.

Biz-ga u- zoq o'r- mon-dan Ar- cha meh-mon- ga kel-di.

Biz- ga u-zoq o'r- mon- dan Ar - cha meh-mon- ga kel-di.

Shamol oppoq qorlarni
Quvib-quvib xo'p yeldi.
Bizga uzoq o'rmongan
Archa mehmonga keldi.

Qorbobomiz ko'p yaxshi,
Bizga sovg'a keltirar.
Chiroqlarning nurida
O'yinchoqlar yaltirar.

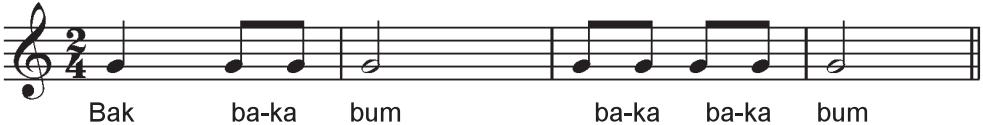
NOTA BILAN KUYLAYMIZ

Aks sado

O'qituvchi:

O'quvchilar:

Notalarni chapak bilan sanashni o'rganamiz.

Bak ba-ka bum ba-ka ba-ka bum

Ba-ka bak ba-ka bak bak bak bum.

«Yomg'ir yog'aloq» qo'shig'ini avval so'zlari bilan, so'ngra nota nomlari bilan aytamiz.

Yomg'ir yo- g'a- loq, yam- ya- shil o't- loq.

En- di e- kin- lar chi- qa- rar qu- loq.

SAVOLLAR

1. Xonanda deb kimni aytildi?
2. Xonandalar ansambl qanday bo'ladi?
3. Ikkita nimchorak nota nechta chorak notaga teng?
4. «Kitobim qo'limda» qo'shig'ining musiqasini kim yozgan?
5. Ikkinchi chorakda o'rgangan qaysi qo'shiqlar sizga ko'proq yoqdi?

Kuy har qanday musiqaning asosidir. Kuy turli balandlikdagi va uzunlikdagi musiqiy tovushlarning yig‘indisidan hosil bo‘lib, ma’lum bir ma’noni mazmunini tasvirlaydi. Ohangdorlik kuyning asosiy fazilatidir. Kuy-lar biror bir cholg‘u sozida yoki ovozda ijro etiladi.

«Mahallada duv-duv gap» kinofilmidan kuy tinglang.

Qo'shiq kuylaymiz

O'YNADIK, HECH TO'YMAK

P. Mo'min she'ri

Sh. Yormatov musiqasi

Harakat bilan

Bag'ri ko'm-ko'k dala - lar, da- la- lar, Gul-la- ri ko'p
da- la- lar, da- la- lar. Qa-rang, ju-da keng e- kan,
Bir o- lam- ga teng e- kan. Da - la - lar- da
o'y- na- dik, Hech o'- yin- ga to'y- ma- dik.

Bag'ri ko'm-ko'k
dalalar,
Gullari ko'p dalalar.
Qarang, juda keng
ekan,
Bir olamga teng
ekan.

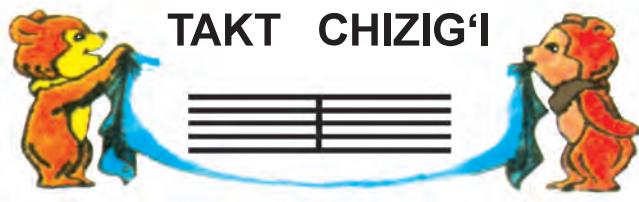

N a q a r o t:

Dalalarda o'ynadik,
Hech o'yinga
to'ymadik.

Oftob bizni ko'rardi,
O'ynaymi, deb so'rardi.
Shamol asta yelardi,
Davramizga kelardi.

N a q a r o t

Siz biladigan she'rlardagi kabi musiqada ham kuchli, ya'ni urg'uli tovushlar bo'ladi. Nota yo'liga yozilgan ana shu urg'uli tovushlar oldidan tik chiziq tushiriladi, u TAKT CHIZIG'I deb ataladi.

Biz yoz-da o'y- nay- miz, yax-shi dam o- la- miz.

Ikki urg'uli tovush oralig'idagi kuy bo'lagi TAKT deb ataladi.

Qu-yo-nim, qu-yo-nim, ni - ma bo'l- di?

TAKTlar ikki chorakka teng bo'lgan turli cho'zimdagi notalardan tuzilishi mumkin. Bunday taktlar bir-ikki deb sanaladi.

Takt o'Ichovini ko'rsatuvchi raqamlar esa sol kalitidan so'ng yoziladi:

KUYDA NIMALAR IFODALANADI ?

Musiqa tinglaymiz

SHOHI SO'ZANA

A. Muhamedov musiqasi

Sho'x

Qo'shiq kuylaymiz

O'YNAYLIK

A. Rahmat she'ri

Ilyos Akbarov musiqasi

Jonli

Do, re, mi, fa, sol, sol, sol, deb chertaman
to- rim- ni, Soz bo'l- gan- da ja - rang- lab, kuy-ga

so- lar ba- ri- ni. Kuy - ga so- lar ba- ri-

ni. Sol, sol, do, sol, sol,

do, sol, fa, mi, re, do.

Do, re, mi, fa, sol, sol, sol,
Deb chertaman torimni,
Soz bo'lganda jaranglab,
Kuyga solar barini.

Ulug' Vatan sha'niga

To'qiladi kuylarim.

Dutorim-la avj olar

Mening shirin o'ylarim.

USUL BERIB NOTALARNI SANASHNI O'RGANAMIZ

Yozilgan mashqlarga dastlab «bak-bum» so'zi bo'g'inlarini ovozda aytib, so'ngra stol chetida barmoqlar bilan usul berib jo'r bo'lamiz:

Musical notation for the first line of the song. It consists of a single measure in 2/4 time with a treble clef. The notes are eighth notes and sixteenth notes. Below the notes are lyrics: Ba-ka bak, ba-ka bak, ba-ka ba-ka, bum, bak ba-ka, bak bak.

Musical notation for the second line of the song. It consists of a single measure in 2/4 time with a treble clef. The notes are eighth notes and sixteenth notes. Below the notes are lyrics: ba-ka, ba-ka, bum, bak ba-ka, bak bak, ba-ka, ba-ka, bum.

Musical notation for the third line of the song. It consists of a single measure in 2/4 time with a treble clef. The notes are eighth notes and sixteenth notes. Below the notes are lyrics: Ba-ka bak, ba-ka bak, ba-ka ba-ka, bum, bak ba-ka, bak bak.

Musical notation for the fourth line of the song. It consists of a single measure in 2/4 time with a treble clef. The notes are eighth notes and sixteenth notes. Below the notes are lyrics: ba-ka, ba-ka, bum, bak ba-ka, bak bak, ba-ka, ba-ka, bum.

*Shermat Yormatov ijodi
(1939)*

O‘zbekiston xalq artisti, bolalarning sevimli kompozitori Shermat Yormatov ko‘p yillardan beri yosh qo‘sishqesvarlarga san’at sirlarini o‘rgatib kelmoqda. Ustozning o‘zlari tashkil etgan va rahbarlik qilayotgan «Bulbulcha» bolalar xori nafaqat respublikamizda, balki ko‘plab chet mamlakatlarda o‘zbek bolalar qo‘sishqchilik san’atini targ‘ibot qilmoqda.

Shermat Yormatov «Oymomajon rom bo‘ldi», «G‘ildiragim», «Sog‘lom avlod qo‘srig‘i» kabi o‘nlab bolalar qo‘shiqlarini yaratgan.

Qo'shiq tinglaymiz

G'ILDIRAGIM

T. Bahromov she'ri

Sh. Yormatov musiqasi

Tez

The musical score consists of eight staves of music in G clef, common time. The first staff is labeled "Tez". The lyrics are as follows:

G'il - di - ra - gim, g'il - di - ra - gim,
tez - roq - tez - roq pil - di - ra - gin.
Ik - ka - la - miz o'y - nab o'y - nab
yu - gu - ray - lik yo'l - ka bo'y - lab,
Ik - ka - la - miz o'y - nab o'y - nab
yu - gu - ray - lik yo'l - ka bo'y - lab,
g'il - di - ra - gim, g'il - di - ra - gim,
tez - roq - tez - roq pil - di - ra - gin.

1.

Qo'shiq kuylaymiz

SOG'LOM AVLOD QO'SHIG'I

S. Barnoyev she'ri

Sh. Yormatov musiqasi

O'rtacha tez

Qu-yosh bo'l-sin; oy bo'l-sin, O'z-be-kis-ton
 boy bo'l-sin. Men-ga at-las, u-kam-ga
 gi-jing-la-gan toy bo'l-sin. Men-ga at-las,
 u-kam-ga gi-jing-la-gan toy bo'l-sin.
 Da-dam yuz-ga kir-sin-lar, a-yam yuz-ga
 kir-sin-lar, hey. Biz-lar yuz-ga kir-gan-da
 yo-ni-miz -da yur-sin-lar. Biz-lar yuz-ga
 kir-gan-da yo-ni-miz -da yur-sin-lar.

O'saversin bo'yimiz,

Tenglik – orzu-o'yimiz.

Bu dunyoda bor
bo'lsin

O'zbekiston – uyimiz.

N a q a r o t:

Dadam yuzga kirsinlar,

Ayam yuzga kirsinlar,
Bizlar yuzga kirganda

Yonimizda yursinlar.

QAYTARIQ BELGISI HAQIDA TUSHUNCHА

Musiqa tinglaymiz

GULBAHOR

O'zbek xalq kuyi

O'rtacha tez

mf

Qo'shiq kuylaymiz

BUVIJONIM

Yu. Suyunov she'ri

D. Omonullayeva musiqasi

Shoshmasdan, quvnoq

Menga tengsiz meh-ri bor, so'z-la-ri-da seh- ri bor.
Er-tak ay-tib tol- may- di, --- Er-ka- la- tib hor-may-
di. Buvijonim, bu-vi- jon, mehribonim bu-vi-jon.
Onaginam o- na- si --- sho'x zabonim buvi - jon!

Ko'rolmasa bir kuni
Uxlay olmaydi tuni.
Ko'ngli sog'inchga to'lib,
Izlar parvona bo'lib.

N a q a r o t :
Buvijonim, buvijon,
Mehribonim buvijon.
Onaginam onasi,
Sho'x zabonim buvijon!

Baxtimga omon yuring,
Xushxandon davron suring.
Ko'zingiz namlanmasin,
Dilingiz g'amylanmasin.

N a q a r o t

Qo'shiq yoki musiqa asarining biror bo'lagini ikki marta takrorlab ijro etish zarur bo'lsa qaytariq (repriza) belgisidan foydalaniladi.

Quyidagi qo'shiqni o'rganish orqali qaytariq belgisini puxta o'zlashtirib olasiz:

UXLAB TURDIM

I. Muslim she'ri

F. Nazarov musiqasi

Salmoqlab

O- yi- jo- nim, bu- gun yax-shi ux- lab tur - dim.

Ju - da qi- ziq, ju- da shi- rin tush- lar ko'r- dim.

Siz- ga, siz- ga as- sa- lom! ham-man- giz - ga as- sa- lom!

Yumshoq yostiq, O'z vaqtida

Issiq ko'rpa, Uyg'onishga

Rohat, rohat. Qildim odad.

N a q a r o t:

Sizga, sizga assalom!

Hammangizga assalom!

TONIKA HAQIDA TUSHUNCHА

Musiqa tinglaymiz OLMACHA ANOR

O'zbek xalq kuyi

Sho'x

Sheet music for 'OLMACHA ANOR' in G major, 2/4 time. The music is divided into five measures, each ending with a double bar line. The first measure starts with a quarter note followed by eighth notes. The second measure starts with a dotted half note followed by eighth notes. The third measure starts with a quarter note followed by eighth notes. The fourth measure starts with a dotted half note followed by eighth notes. The fifth measure starts with a quarter note followed by eighth notes.

Qo'shiq kuylaymiz

NAVRO'ZIM – SHO'X SOZIM

H. Rahmat she'ri

N. Norxo'jayev musiqasi

O'rtacha tez

Nav-ro'z kel - di, nav-ro'z kel - di ku - lib, ku - lib,
Bo - g'u da-lam, bo - g'u da - lam gul- ga to' - lib,
Qush-lar say-rar juft - juft bo' - lib. Nav-ro'zim, o'z so'zim,
Shod o - vo - zim, shod o - vo - zim, sho'x so - zim.
Navro'z keldi kulib-kulib,
Bog'-u dalam gulga to'lib,
Qushlar sayrar juft-juft bo'lib.

N a q a r o t:

Navro'zim, o'z so'zim,
Shod ovozim, sho'x sozim.

Navro'zimni sevar jahon,
Ona diyor hur guliston,
Kundan kunga zavqli davron.

N a q a r o t

TONIKA — kuyning tayanch va eng barqaror tovushi.

Har bir qo'shiqda TONIKA tovushi bor.

Qo'shiq TONIKA tovushi bilan tugallanadi.

Mashqlarni diqqat bilan tinglang va TONIKA tovushini toping.

 «Do» – bu mashqning
TONIKA tovushi.

Bu mashqni nota nomlarini aytib o'qituvchi kuylaydi.

Oxirgi TONIKA tovushini esa o'quvchilar aytib tugallaydilar.

O'zingiz o'rgangan «Maktabim», «Kaku», «O'ynaylik» qo'shiqlarining TONIKA tovushini toping va nota nomini aytинг.

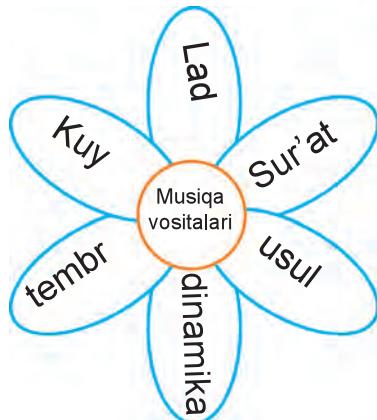
SAVOL VA TOPSHIRIQLAR

1. Kuy qanday hosil bo‘ladi?
2. Repriza nima?
3. Kompozitor Shermat Yormatovning qanday qo’shiqlarini bilasiz?
4. Bu chorakda yana qanday yangi cholg’ular bilan tanishdingiz?
5. Tonika kuyning qanday tovushi hisoblanadi.
6. Sizga ko‘proq qo’shiq aytish yoqadimi yoki musiqa tinglashmi?
7. Uchinchi chorakda sizga yoqqan qo’shiq va kuylarni ayting.

MUSIQANING IFODA VOSITALARI

«Jonon» kuyini sho'x sur'atda tinglang.

M. Mirzayev kuyi

Endi shu kuyni og'ir sur'atda tinglab ko'ring.

Qo'shiq tinglaymiz

LAYLAK KELDI

O'zbek xalq kuyi

Vazmin

The musical notation consists of three staves of music in 4/4 time, treble clef, and a key signature of one sharp. The lyrics are written below each staff:

Staff 1: Lay-lak kel-di, yoz bo'l-di, qa-no-ti qo-

Staff 2: g'oz bo'l-di, Da-la-dasht-lar qulf u-rib,

Staff 3: dar-yo bo'-yi soz bo'l-di.

Qo'shiq kuylaymiz
ZAG'IZG'ON

P.Mo'min she'ri

D.Omonullayeva musiqasi

O'rtacha tez

Za-g'iz - g'on, za - g'iz - g'on
u-cha - g'on za-g'iz - g'on. Cho- po - ni o- la - dir, qar- g'a - ga xo-
la - dir. Cho- po - ni o- la - dir, qar- g'a - ga xo - la - dir.

Zag'izg'on, zag'izg'on,
Uchag'on zag'izg'on.
Choponi oladir,
Qarg'aga xoladir.

Tomlarda qaqillar,
Tomog'i taqillar.
Ko'zlari alanglar,
Och qolsa yalanglar.

Aytaylik tog'risin,
U sovun o'g'risi.
Zag'izg'on, zag'izg'on,
Qochag'on zag'izg'on.

TINGLANG, KUZATING, TOPING

O'qituvchi bu ikki misoldan qaysi birini chaldi?

1.

2.

O'qituvchi bu ikki misoldan qaysi birini aytdi?

Lya Lya

Lya Lya

Bu misoldan eng baland va eng past tovushni topping:

Bu misoldagi kuyning oxirgi yetishmayotgan tovushini topping:

*Nadim Norxo'jayev ijodi
(1947)*

Bolalarning sevimli kompozitori Nadim Norxo'jayev o'zining rang-barang qo'shiqlari bilan respublikamiz musiqa hayotiga kirib keldi.

Bastakorning «Chamandagi gullarmiz», «Yaxshi bola», «Gullar manim kulganim», «O'zbekimdan aylanay!» kabi qo'shiqlarini bolalar sevib kuylaydilar.

Musiqa tinglaymiz

VARRAGIM

N. Norxo'jayev musiqasi

Tezroq

The musical score consists of four staves of music in G clef and 6/8 time signature. The first three staves are identical, featuring a continuous sequence of eighth and sixteenth notes. The fourth staff begins with a single eighth note followed by a dotted half note, then a quarter note, another dotted half note, and finally a half note.

Qo'shiq kuylaymiz

HAKKALAR

N. Orifjonov she'ri

N. Norxo'jayev musiqasi

Quvnoq

mf

O-la qa-not hak-ka-lar, shox-dan shox-ga
qo-na-siz, chi-g'ir-chig'-lab ni-ma(ni)-dir
iz-lab top-gan bo'-la-siz. Te-rak-lar-ning u-chi-dan
siz-ga bo-qar po-la-pon. Qa-mish-zor-lar
i-chi-dan un-ga qa-rab qo-la-man.

Shoshqaloqlab
tumshug'in
Siz tomonga tutadi.
Hali yosh, yo'l-yo'rig'in
Topmay najot kutadi.
Uni boqish farzingiz,
Yurmang muncha
hakkalab.
Boshqalardan farqingiz
Yengiltaksiz, hakkalar.

Ola qanot
hakkalar,
Shoxdan shoxga
qo'nasiz.
Chig'irchig'lab
nima(ni)dir
Izlab topgan
bo'lasiz.

Odatda qo'shiqlar ham, kuylar ham ikki xil jaranglaydi. Biri quvnoq, sho'x jaranglasa, boshqasi ma'yus va mungli eshitiladi.

Quvnoq jaranglagan kuylar MAJOR tonalligi tizilmasida bo'ladi.

Mungli eshitilgan kuylar esa MINOR tonalligi tizilmasida bo'ladi.

Major tizilmasidagi kuy parchasini tinglang:

Endi shu tizilmadagi uchtovushlikni kuylang:

Minor tizilmasidagi kuy parchasini tinglang:

Endi shu tizilmadagi uchtovushlikni kuylang:

*Dilorom Omonullayeva ijodi
(1959)*

Kompozitor Dilorom Omonullayeva serqirra ijodining ko‘p qismini bolalarga bag‘ishlagan. Uning «Alifbe qo‘shiqlari», «Topishmoq qo‘shiqlar» deb nomlanuvchi qo‘shiqlar to‘plamlari hamda «Etikcham», «Humo qushim», «Aziz bo‘ston – O‘zbekiston», «O‘zbek elim – bek elim», «Diloromning qo‘srig‘i» kabi ko‘plab rangbarang qo‘shiqlari o‘quvchi-yoshlar ichida mashhur.

Tinglaymiz va kuylaymiz

HANDALAK

P. Mo'min she'ri

D. Omonullayeva musiqasi

Tezroq

Handalak, han- da- lak. Pish-gan e - di,
tar - qal - di, tar- qal - di har yon hi - di.
Eg- ni - da be- qa - sam to'n ti - ki - lib- di
ju- da jo'n. Eg- ni-da be- qa- sam to'n ti- ki - lib-di
ju- da jo'n. Lya- lya - lya, lya- lya - lya.
Iya-ly-a-ly-a-ly-a-ly-a-ly-a lya-ly- lya. Iya.

N a q a r o t :

Handalak, handalak,
Pishgan edi,
Tarqaldi, tarqaldi
Har yon hid.

Egnida
Beqasam to'n,
Tikilibdi
Juda jo'n.

Har bittamiz

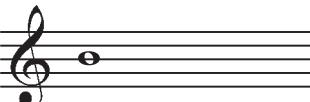
Pushtadan
Olib chiqdik
Uchtadan.

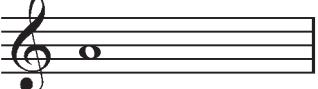
N a q a r o t
Bittadan
So'yib yedik.
Rosayam
To'yib yedik.

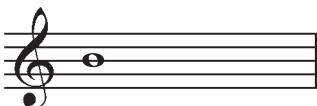
REBUS

Sizlarga tanish bo'lgan qo'shiq asosida tuzilgan quyidagi rebusni o'qing:

DO, RE, MI, FA, SOL, LYA, SI,

MAKTAB PIANINO

K VISHI OQ - QORA,

HAVA NG KELAR QARA.

She'nda yetishmayotgan bo'g'inlar notasini toping.

VATANI Z ONA Z,

JONDAN AZIZ KO'RA Z.

GO'ZAL ONA-VATANNING

CHIN RZANDI BO'LA Z.

Toping:

Tovushqatorda qaysi notalar tushirib qoldirilgan?

CHOLG'U SOZLARI BILAN TANISHING

Afg'on rubobi

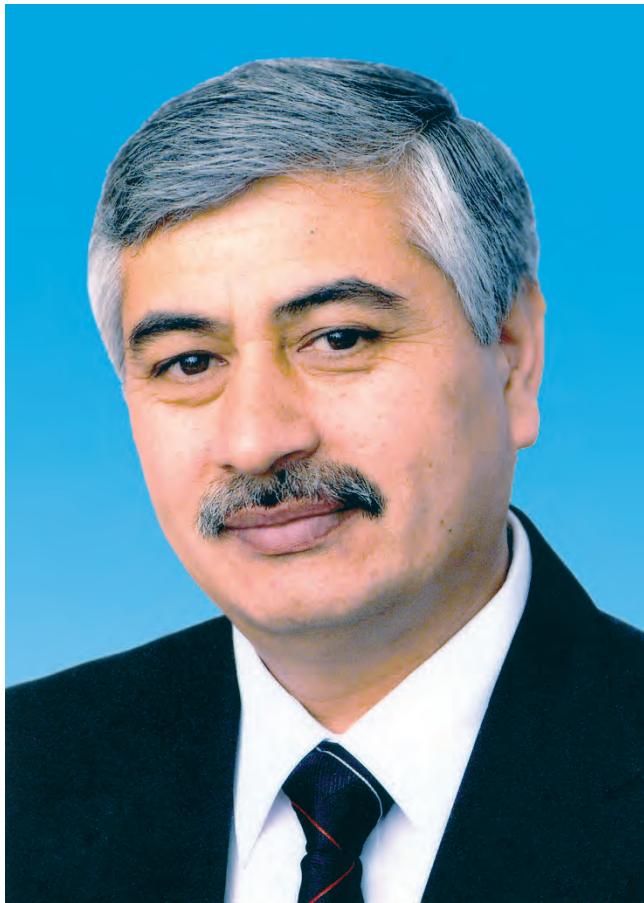
G'ijjak

Qo'shnay

Tanbur

*Avaz Mansurov ijodi
(1957)*

Avaz Mansurov o'quvchi-yoshlarning sevimli kompozitorlaridan biri. Uning qo'shiqlari o'zining rang-barang mazmuni bilan, ohangining jozibasi va yoqimliligi bilan yosh xonandalar qalbidan o'rinni olgan.

Kompozitorning «Muzqaymoq», «Bolarilar», «Kitob mening do'stimdir», «Istiqlolim» kabi qo'shiqlari shular jumlasidan.

Qo'shiq tinglaymiz

DAKAN XO'ROZ

P. Mo'min she'ri

A. Mansurov musiqasi

Sho'x

Qich-qir, xo'- roz, Qich-qir, xo'- roz, Chiq- sin of- tob,
Cha- qir, xo'- roz. Qich -qir, xo'- roz, Qich- qir, xo'- roz.
Chiq- sin of- tob, Cha- qir, xo'- roz. U- kang xo'- roz,
A - kang xo'- roz, O'- zing xo'- roz, Da- kan xo'- roz.
Chiq- sin of- tob, Cha - qir, xo' - roz, Cha-qir, xo' - roz.

Qichqir, xo'roz,
Qichqir, xo'roz,
Chiqsin oftob,
Chaqir, xo'roz.

Qanotlaring
«Tap-tap» etar,
Qichqirganing
Har yon ketar.

N a q a r o t:

Ukang xo'roz,
Akang xo'roz,
O'zing xo'roz,
Dakan xo'roz.

N a q a r o t

Ovozingni
Anglasalar,
Uxlolmaydi
Dangasalar.

Qo'shiq kuylaymiz

MUZQAYMOQ

H. Qayumov she'ri

A. Mansurov musiqasi

Shoshilmay

Muzday muzdek muzqay-moq,
Sut-day op- poq

soz qay- moq.
Muzday muzdek muzqaymoq,
Sut-day op -poq

soz qay-moq.
As- ta- gi-na a-vay- lab, a- vay- lab,

Chaynamasdan atay- lab, a- tay- lab,
sol-ganimda og'zimga

E- rib ketar bir zum- da.

2

Soz qay- mo - g'im muz-qay - moq.

Muzqaymog'im hozir ham
 Eridi-yu, yo'qoldi.
 Lekin totli mazasi
 Mening og'zimda qoldi.
 Muzday muzdek
 muzqaymoq,
 Sutday oppoq soz qaymoq.

DIRIJORLIKNI O'RGANAMIZ

Musiqa darslarida jamoa (xor) bo'lib kuylaganingizda o'qituvchингиз qo'l harakatlari bilan dirijorlik qilishini bilasiz. Dirijor xorni qo'l harakatlari bilan boshqarib boradi.

Siz ham dirijorlik harakatlarini o'rganing.

Qo'shiq turli o'Ichovda (sanoqda) bo'lishiga qarab dirijor qo'l harakatlari ham turlichcha bo'ladi. Masalan, «bir-ikki», deb sanaladigan ikki chorakli o'Ichovdagi qo'shiqqa dirijor qo'llarini pastga va yuqoriga qarab harakatlantiradi.

«Bir» deganda o'ng qo'l yuqoridan pastga tushiriladi:

«Ikki» deganda esa qo'l pastdan yuqoriga ko'tariladi:

Demak, «bir-ikki» deganda shunday dirijorlik qilinadi:

Endi ikki chorakli o'Ichovdagi qo'shiqlarni o'zingiz shunday dirijorlik qilishga o'rganing.

NOTAGA QARAB KUYLANG

So'z bo'g'inlari har bir notada kelishi mumkin.

Musical notation for two short phrases. The first phrase, 'Maktabaga kelidak', consists of four notes followed by a rest. The second phrase, 'la la la la la', consists of five notes followed by a rest. Both are in 2/4 time with a treble clef.

Ikki nota bir so'z bo'g'inida kelishi mumkin.

Bunday holda notalar yoy – liga — bel-gisi bilan bog'lanadi va nafasni uzmasdan ijro etiladi.

Musical notation for the phrase 'lo- la- lar'. It features three pairs of eighth-note slurs, each pair connected by a horizontal line. The first pair is 'lo-', the second is 'la-', and the third is 'lar'. The entire phrase is in 2/4 time with a treble clef.

Bir so'z bo'g'ini ikki va undan ortida notalarda kelishi ham mumkin.

Musical notation for the word 'Lya'. It consists of a single note followed by a long horizontal line (a fermata) extending over the next three notes. The entire phrase is in 2/4 time with a treble clef.

Bu mashqlarni aytganda, birinchi va ikkinchi misolda, notalardagi so'z bo'g'inlarining donadona, ravshan chiqishiga ahamiyat bering. Uchinchi va to'rtinchi misollarni aytganda, tovushlarni bir-biriga bog'lab ayting.

SAVOLLAR

1. Kompozitor A.Mansurovning «Muzqaymoq» qo'shig'ida nima aks ettirilgan?
2. Major va minorni bir-biridan nimasi bilan farqlash mumkin?
3. Ikki chorakka qanday dirijorlik qilinadi?
4. Musiqadagi qanday ifoda vositalarini bilasiz?
5. «Handalak» qo'shig'inining mazmunida nima yoritilgan?
6. Qanday o'zbek xalq qo'shiqlarini bilasiz?
7. Bu chorakda qaysi kompozitorlar bilan tanishdingiz?
8. Bu chorakda o'rgangan va tinglagan qanday asarlar sizga ko'proq yoqdi?

Musiqa tinglaymiz

GULXAN

D. Zokirov qayta ishlagan

O'rtacha, shoshillmay

The musical score consists of six staves of music. The first staff begins with a dynamic marking 'mp'. The second staff begins with a dynamic marking 'f'. The subsequent four staves continue the melodic line. The music is written in 2/4 time with a key signature of one sharp. The notation includes various note values such as eighth and sixteenth notes, along with rests and grace notes.

Kuya xos harakatlar topib, unga jo'r
bo'ling.

Qo'shiq kuylaymiz

BOG' ICHIDA

I. Jiganov she'ri

X. Hasanova musiqaasi

Tez

Bog' i - chi - da gul o-chi - lib - di.

Bo' - yi har ta - raf - ga so-chi- lib - di.

Chi-ro - yi ni ko'rib kapa - lak - lar, Men- dan av- val

1. 2.
bo - g'im - ga ke - lar.

Gul g'un- cha- si - ni uz-gim ke - lar,

U-ning su- ra- ti- ni chi' z-gim ke - lar.

Qo'lim- ga ip - ig-na o- lib so' - za - na-

ga, Cha-man- zor- ni §

chiz-gim ke-lar o' - zim ya - na.

KUYLANG, TINGLANG, ESLANG, TOPING

Quyidagi kuylardan o'zingizga tanish bo'lgan qo'shiqlarni topping va ularni nota bilan kuylang:

Aytgan qo'shiqlaringizni va tinglagan
kuylaringizni doimo yodingizda
saqlang.

Qo'shiq kuylaymiz

ARG'IMCHOQ

K. Rahim she'ri

J. Najmiddinov musiqasi

Tez

Biz ya- sa- gan ar- g'im- choq sa- mo- lyot- dek
tez u- char. Dav- ra- miz- ga kel, o'r- toq,
uch- gan- da zav- qing to- shar, qing to- shar.

Arg'imchoqni qo'ymaymiz,

Uchib sira tolmaymiz.

Ko'tarilib goh tikka,

Intiladi u ko'kka.

Bo'lganimizda katta,
Boshqaramiz raketa.
Birgalashib hammamiz
Oyga uchib boramiz.

MUNDARIJA

O'zbekiston Respublikasining davlat madhiyasi. A.Oripov so'zi,	
<i>M. Burhonov</i> musiqasi	3
Qo'shiq aytish qoidalari	5
Vatanjonim – vatanim. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>D. Omonullayeva</i> musiqasi	6
Takrorlash	7
Usmoniya. O'zbek xalq kuyi	8
Qanday tovushlarni bilasiz?	9
Yakkanavozlik	10
Maktabim. <i>I. Muslim</i> she'ri, <i>F. Nazarov</i> musiqasi	11
Notalarning bo'linishi	12
Jo'rnavozlik	13
Qizaloq. <i>T. Nazarov</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi	15
Nota yo'lida joylashgan notalar	16
Ota-onalarga. <i>E. Rahimov</i> she'ri, <i>G'. Qodirov</i> musiqasi	17
Qadim Turon. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi	18
Bular kimlar?	19
Savol va topshiriqlar	20
Farg'onacha. O'zbek xalq kuyi	21
Kitobim qo'llimda. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi	22
Notalar cho'zimining sanog'ini o'rganamiz	23
Norim-norim. O'zbek xalq kuyi	24
Yurtim chiroqli. <i>P. Tolib</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi	25
Cholg'ularni farqlang	26
Yangi yilim – yaxshi yilim. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>D. Zokirov</i> musiqasi	27
Archa bayrami. <i>A. Rahmat</i> she'ri, <i>Ik. Akbarov</i> musiqasi	28
Nota bilan kuylaymiz	29
Savollar	30
Kuy haqida tushuncha	31
O'ynadik, hech to'ymadik. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>Sh. Yormatov</i> musiqasi	32
Takt chizig'i	33
Shohi so'zana. <i>A. Muhamedov</i> musiqasi	34
O'ynaylik. <i>A. Rahmat</i> she'ri, <i>IL. Akbarov</i> musiqasi	35
Usul berib notalarni sanashni o'rganamiz	36

<i>Shermat Yormatov</i>	37
G'ildiragim. <i>T. Bahromov</i> she'ri, <i>Sh. Yormatov</i> musiqasi	38
Sog'lom avlod qo'shig'i. <i>S. Barnoyev</i> she'ri, <i>Sh. Yormatov</i> musiqasi	39
Gulbahor. O'zbek xalq kuyi.....	40
Buvijonim. <i>Yu.Suyunov</i> she'ri, <i>D. Omonullayeva</i> musiqasi	41
Qaytariq belgisi.....	42
Olmacha anor. O'zbek xalq kuyi	43
Navro'zim – sho'x sozim. <i>H. Rahmat</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi	44
Tonika	45
Savol va topshiriqlar	46
Musiqaning ifoda vositalari	47
Laylak keldi. O'zbek xalq kuyi.....	48
Zag'izg'on. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>D. Omonullayeva</i> musiqasi	49
Tinglang, kuzating, toping	50
<i>Nadim Norxo'jayev</i>	51
Varragim. <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi.....	52
Hakkalar. <i>N. Orifjonov</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi	53
Major va minor	54
<i>Dilorom Omonullayeva</i>	55
Handalak. <i>P.Mo'min</i> she'ri, <i>D. Omonullayeva</i> musiqasi	56
Rebus	57
Cholg'u sozlari bilan tanishing	58
<i>Avaz Mansurov</i>	59
Dakan xo'roz. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>A. Mansurov</i> musiqasi	60
Muzqaymoq. <i>H. Qayumov</i> she'ri, <i>A. Mansurov</i> musiqasi	61
Dirijorlikni o'rGANAMIZ	62
Notaga qarab aytинг	63
Savollar.....	64
Gulxan. <i>D.Zokirov</i> qayta ishlagan.....	65
Bog' ichida. <i>I. Jiyanova</i> she'ri, <i>X. Hasanova</i> musiqasi	66
Kuylang, tinglang, esllang, toping.....	67
Arg'imchoq. <i>K. Rahim</i> she'ri, <i>J. Najmiddinov</i> musiqasi	68

HAMIDULLA NURMATOV, NADIM NORXO'JAYEV

MUSIQA

2-sinf uchun darslik

Qayta ishlangan 12-nashri

Muharrir *A.Karimov*

Badiiy muharrir *Sh. Mirfayozov*

Texnik muharrir *X.Xasanova*

Musahih *D. To'ychiyeva*

Kompyuterda sahifalovchi *Z. Aliyeva*

Nashriyot litsenziya raqami AI.№ 290. 04.11.2016.

2018-yil 12-aprelda bosishga ruxsat etildi.

Bichimi 70x100^{1/16}. Kegli 16. Pragmatika garnitura.

Ofset bosma. 5,80 shartli bosma toboq. 6,5 nashr tobog'i.

Adadi 551446 nusxa. raqamli buyurtma.

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining
G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyida chop etildi
Toshkent, 100129. Labzak ko'chasi, 86.

www. gglit.uz. E-mail:info@gglit.uz

Ijaraga berilladigan darslik holatini ko'rsatuvchi jadval

T/r.	O'quvchining ismi va familiyasi	O'quv yili	Darslikning olingan-dagi holati	Sinf rahbarining imzosi	Darslikning topshiril-gandagi holati	Sinf rahbarining imzosi
1						
2						
3						
4						
5						
6						

Darslik ijaraga berilib, o'quv yili yakunida qaytarib olinganda yuqoridagi jadval sinf rahbari tomonidan quyidagi baholash mezonlariga asosan to'ldiriladi:

Yangi	Darslikning birinchi marotaba foydalanishga berilgandagi holati.
Yaxshi	Muqova butun, darslikning asosiy qismidan ajralmagan. Barcha varaqlari mavjud, yirtilmagan, ko'chmagan, betlarida yozuv va chiziqlar yo'q.
Qoniqarli	Muqova ezilgan, birmuncha chizilib, chetlari yedirilgan, darslikning asosiy qismidan ajralish holati bor, foydalanuvchi tomonidan qoniqarli ta'mirlangan. Ko'chgan varaqlari qayta ta'mirlangan, ayrim betlariga chizilgan.
Qoniqarsiz	Muqova chizilgan, yirtilgan, asosiy qismidan ajralgan yoki butunlay yo'q, qoniqarsiz ta'mirlangan. Betlari yirtilgan, varaqlari yetishmaydi, chizib, bo'yab tashlangan. Darslikni tiklab bo'lmaydi.